

SPROG OG LITERACY

Idéer til bogstaver, lyde og sproglege

Sprog vokser, når børn får lov til at lytte, lege, tale, undersøge og opdage sammenhængen mellem lyd, bogstav og betydning.

Legende veje ind i sproget

I børnehaveklassen og de yngste klasser kan sproglig opmærksomhed flettes ind i hverdagens samlinger, lege og rutiner. Børn har glæde af at høre lyde tydeligt, lege med rim, opdage bogstaver i omgivelserne og bruge nye ord i meningsfulde sammenhænge.

Aktiviteterne i brochuren kan bruges i hele klassen, i små grupper eller som korte stationer. Gentag gerne de samme lege med nyt indhold. Når formen er kendt, kan børnene bruge mere opmærksomhed på sproget.

Tre spor	Bogstaver: se og genkende. Lyde: høre og skelne. Sprog: forstå, fortælle og lege med ord.
Vigtigt	Børn udvikler sig forskelligt. Giv mulighed for at svare ved at sige, pege, vælge, tegne eller bruge konkrete materialer.

1. Leg med bogstaver

Bogstaver bliver lettere at huske, når børn møder dem på mange måder og i forskellige sammenhænge.

Bogstavjagt	Vælg dagens bogstav. Find det på skilte, bøger, navnekort og plakater i rummet.
Mit navn	Find første og sidste bogstav i barnets navn. Sammenlign med klassekammeraternes navne.
Byg bogstavet	Form bogstaver med pinde, snor, modellervoks, klodser eller kroppen.
Bogstavmemory	Lav par med to ens bogstaver eller med stort og lille bogstav, når børnene er klar til det.
Hvilket mangler?	Læg 4-6 kendte bogstavkort frem. Fjern ét, mens børnene lukker øjnene. Hvilket bogstav er væk?

Knyt bogstavet til lyd og kendte ord - ikke kun til bogstavets navn.

2. Lyt efter lyde

Fonologisk opmærksomhed handler om at kunne rette opmærksomheden mod sprogets lydside. Start legende og mundtligt.

Første lyd	Sig et ord tydeligt: "sol". Hvilken lyd hører vi først? Find andre ord med samme begyndelseslyd.
Lydsortering	Brug billeder. Sortér dem efter begyndelseslyd: fx sol, sok og sæbe sammen.
Lyd-detektiv	Læreren siger tre ord. Hvilket ord starter med en anden lyd end de to andre?
Lang eller kort?	Træk en lyd ud, hvor det giver mening, og lad børnene lytte til forskellen mellem lyd og hele ordet.
Find lyden i rummet	Vælg en begyndelseslyd. Børnene finder eller peger på noget, der begynder med den.
Sig lyden rent og tydeligt, fx /m/ frem for "mø", når fokus er på bogstavlyden.	

3. Rim, rytme og stavelser

Rim og rytme gør sprogets lydstruktur tydelig og kan bruges i korte, sjove aktiviteter.

Rimpar	Sig fx "mus - hus". Lad børnene finde flere ord, der rimer - også fjolleord må gerne være med.
Rim eller ej?	Sig to ord. Børnene viser med tommel, bevægelse eller kort, om ordene rimer.
Klap navnet	Klap stavelserne i børnenes navne og i kendte ord: ba-na-n, cy-kel, som-mer-fugl.
Rytme-eko	Klap eller sig en kort rytme med ord og stavelser. Klassen gentager som et ekko.
Rimkassen	Læg billedkort i en kasse. Træk ét kort og find et ord, der rimer eller næsten rimer.

Når børn leger med lyde uden at være bange for at svare forkert, bliver sproget noget, man kan undersøge.

4. Ordforråd og begreber

Et rigt ordforråd støttes, når nye ord forklares, vises og bruges igen i forskellige sammenhænge.

Dagens ord	Vælg ét spændende ord. Forklar det enkelt, vis et eksempel og brug det flere gange i løbet af dagen.
Hvad hører sammen?	Sortér billeder i kategorier: dyr, mad, tøj, transport, ting i skolen eller følelser.
Beskriv uden at sige ordet	Beskriv en ting: farve, form, funktion og sted. De andre gætter.
Modsætninger	Leg med stor/lille, varm/kold, hurtig/langsom og andre konkrete modsætningspar.
Ordnet	Lav et fælles net omkring et tema. Ved "skov" kan børn fx tilføje træ, gren, mos, dyr og sti.

Nye ord læres bedst, når børn både hører dem, ser dem i en sammenhæng og selv får mulighed for at bruge dem.

5. Fortælling og samtale

Mundtligt sprog udvikles, når børn får tid og støtte til at fortælle, forklare, lytte og bygge videre på andres idéer.

Tre billeder	Vis tre billeder. Børnene sætter dem i rækkefølge og fortæller, hvad der sker først, så og til sidst.
Historien vokser	Den voksne starter en historie med én sætning. Børnene tilføjer på skift en kort sætning.
Fortæl til en makker	Giv et enkelt spørgsmål: "Hvad kan du lide at lave?" Lad først alle fortælle i makkerpar.
Hvem? Hvor? Hvad?	Brug tre bunker kort med personer, steder og handlinger. Træk ét fra hver og skab en lille historie.
Gæt min ting	Et barn beskriver en genstand uden at sige navnet. Gruppen stiller spørgsmål og gætter.
Giv tænketid. Nogle børn har brug for et par ekstra sekunder, før ordene er klar.	

6. Sproglege i bevægelse

Kombinér sprog og bevægelse, så børn kan arbejde med bogstaver og ord på en anden måde end ved bordet.

Hop til bogstavet	Læg bogstavkort på gulvet. Sig en lyd eller et ord, og børnene finder det relevante begyndelsesbogstav.
Ord-stafet	I små hold henter børn ét billedkort ad gangen og sorterer det efter fx lyd, rim eller kategori.
Fire hjørner	Hvert hjørne får et bogstav eller en kategori. Sig et ord, og børnene vælger det hjørne, der passer.
Bogstav med kroppen	Lav bogstavformer alene eller sammen med en makker. Tal bagefter om linjer, buer og retning.
Lydvandring	Gå en lille tur i eller uden for klassen. Find ting med en bestemt begyndelseslyd.

Undgå at gøre alle sproglege til konkurrencer. Gentagelse og deltagelse er vigtigere end at være hurtigst.

7. En uge med sprog og literacy

Klar til brug i hverdagen

MANDAG	Bogstavjagt · Mit navn · Dagens ord
TIRSDAG	Første lyd · Lydsortering · Fortæl til en makker
ONSDAG	Rimpar · Klap navnet · Historien vokser
TORSDAG	Hop til bogstavet · Modsætninger · Gæt min ting
FREDAG	Lydvandring · Tre billeder · Ugens yndlingsord

Tre gode principper

1. Kort og ofte	Fem minutters sproglig leg flere gange om ugen kan være lettere at fastholde end sjældne lange aktiviteter.
2. Gentag med variation	Behold den kendte leg, men skift bogstav, lyd, ord eller tema.
3. Giv alle en vej ind	Brug billeder, makkerstøtte, bevægelse og konkrete materialer, så flere børn kan deltage aktivt.

Sprog læres i brug.

Jo flere meningsfulde muligheder børn får for at lytte, tale, lege og opdage, desto mere kan sproget vokse.